

bitig

**MSKÜ EDEBİYAT FAKÜLTESİ
DERGİSİ**

bitig

**MSKU Journal of Faculty
of Letters and Humanities**

Yazar

Author

Arş. Gör. Gizem Ece GÖNÜL

Adres: Muğla Sıtkı Koçman
Üniversitesi Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

e-posta:

gizemecegonul@gmail.com

0000-0001-8329-6510

Atıf / Citation

Gönül, Gizem Ece (2021),
“Poetik Üzerine Bir Düşünüş:
Şiir Sanatı - Paul Valéry”, *bitig*
Edebiyat Fakültesi Dergisi, C. 1,
S. 1, s. 284-287.

KİTAP TANITIMI

Book Report

Poetik Üzerine Bir Düşünüş: Şiir Sanatı – Paul Valéry

**Valéry, Paul (2020), *Şiir Sanatı*, çev. Ahmet Ölmez,
İstanbul: Ketebe Yayınları.**

Edebiyata bakışın yavaş yavaş değişmeye başladığı Tanzimat yıllarında özellikle Fransızcadan tercüme faaliyetleri hız kazanır. Batı'daki yeni türlerle beraber yazın alanına Fransız edebiyatının klasik ve romantik okullarının başlıca sanatçılarını tanıtan, yeni bir edebî dil yaratma gayesinde olan, Fransız edebiyatının estetik ve teknik öğeleri üzerinde duran bu dönem, Türk edebiyatının bir yüzünün uzun yıllar Fransa'ya dönük olacağının ilk işaretçisidir. Fransız edebiyatından Türk edebiyatına geçen ilk örnekler Victor Hugo, Alphonse de Lamartine, Chateaubriand, Alexandre Dumas, Bernardin de Saint-Pierre, Octave Feuillet, Paul de Kock, Jules Verne gibi yazarların hikâye ve romanlarının tercümeleridir. Bunlarla beraber şiir, tiyatro, edebî eleştiri alanlarında da Fransız edebiyatıyla etkileşimler görülür. Bir anlamda Servet-i Fünun edebiyatını hazırlayan ara nesil sanatçılarında gerek Avrupalı nazım şekillerinin kullanımının artması gerekse de Fransız edebiyatındaki “poème en prose”dan tercümeyle alınan “mensur şiir” türü bahsi geçen etkinin çeşitli halkalarıdır. Servet-i Fünun dönemi sanatçılarının en çok ilgilendiği isimler ise Gustave Flaubert, Honoré de Balzac, Alphonse Daudet, François Coppée, Stéphane Mallarmé, Hippolyte Taine, Anatole France

gibi yazar, şair ve eleştirmenlerdir. Bu dönemde Türk edebiyatı, içerik ve biçimle beraber natüralizm, parnasizm, sembolizm gibi akımlar bağlamında Fransız edebiyatıyla etkileşim hâindedir. Öte yandan bu etkinin periyodunu tayin etmede belirtilmesi gereken bir nokta var ki o da modern edebiyatın başyapıtlarından sayılan *Madame Bovary* (1857) ve *Kötülük Çiçekleri* (1857) Fransa'da okunurken Türk romanının yeni doğduğudur (Yuva 2017: 23). Bu bağlamda Türk edebiyatının Fransız edebiyatıyla ilişkisini edebî metinleri merkeze alarak irdeleyen, bu ilişkiye dair neden ve nasıl sorularını cevaplayan Gül Mete Yuva'nın *Modern Türk Edebiyatının Fransız Kaynakları* isimli çalışması hem ilk temasları açıklamada hem de Tefvik Fikret'in şiiri, Halit Ziya Uşaklıgil'in romanları örnekleminde söz konusu temasla ilgili önemli tespitler içerir.

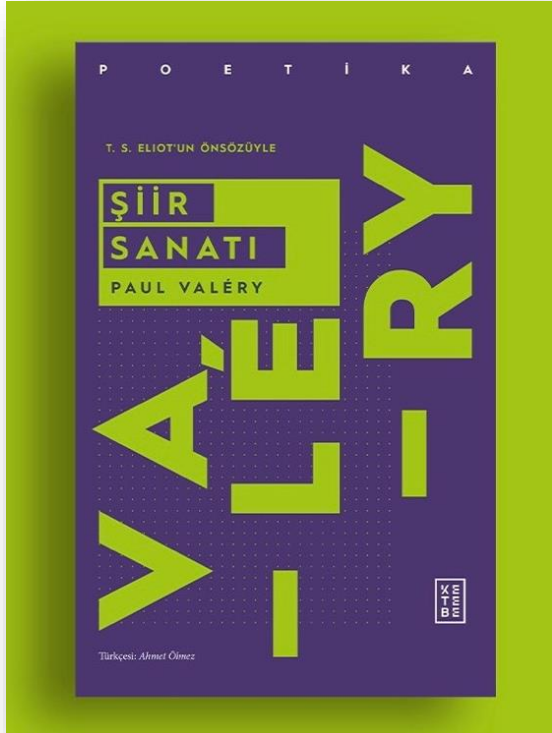
Cumhuriyet dönemi Türk şiirine gelindiğinde ise “öz/saf şiir” kavramıyla sıkça karşılaşılır. İlk defa Fransız edebiyatında görülen ve *poésie pure* adı verilen bu kavram, Paul Valéry (1871-1945)'nin şiir üzerine geliştirdiği düşüncelerle ortaya çıkar. Her ne kadar Valéry, adı geçen kavramı bile isteye ortaya atmadığını ileri sürse de Fransa yazın dünyası başta olmak üzere pek çok ülke edebiyatı *poésie pure* etkisiyle çalkalanır. Aslında sadece şiir ya da *poésie pure* değil, onun matematik, fizik, sanatsal yaratım, politika gibi farklı alanlar hakkındaki fikirleri büyük bir yankı uyandırır ve Valéry'yi çağının hatta çağın ötesinin öncü isimlerinden biri hâline getirir. Görüşlerinin, düşünüş biçiminin izleri 1894-1945 yılları arasında kaleme aldığı *Cahiers* isimli defterlerinde sürülebilir. Bu notlar, sonradan yayımlayacağı bazı yazıların da gövdesini oluşturur. *Poésie pure* ereği bu zihin döküm faaliyetlerinin neticesinde açığa çıkar ve Türk şairler tarafından da fark edilir.

Orhan Okay 1920-1940 yılları arasında Türk şiir neslinin Valéry'ye “ihtiras”la bağlı olduğunu söyler (2013: 173). Özellikle Ahmet Hamdi Tanpınar'ın günlüklerine, mektuplarına, röportajlarına bakıldığında Valéry'ye ve onun şiir görüşlerine duyduğu yakın ilgi açıkça görülmektedir. Edebiyat tarihlerinde ise öz/saf şiir başlığı altında Tanpınar'la birlikte Ahmet Haşim, Yahya Kemal, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Muhip Dıranas, Asaf Halet Çelebi, Necip Fazıl Kısakürek, Behçet Necatigil isimleri sıralanmaktadır. Öte yandan şiir türüyle ilgili belagat kitaplarında da bahsedilen bazı meseleler ve Yahya Kemal'in halis/mutlak şiir etrafında açıkladığı şiir dilinin arılığı, iç ve dış ahengi gibi unsurlar, Türk şiir geleneğinde de benzer damarların, düşünce sisteminin varlığını gösterir. Belirtmek istediğim Türk şiirinin yalnızca bir cephesinin olmadığı, yukarıda ismi anılan şairlerin geleneği iyi bildikleri ve bir yüzlerinin Fransız

şiiirine dönük olduğunun unutulmaması gerektiğidir. Elbette ki bu durum, dünyanın her yerindeki sanat dalları için geçerlidir. Belirli bir mesele üzerine görüşler üreten farklı coğrafyaların sanatçıları birçok noktada ortaklaşabilir ya da ayrılabilir.

Bahsi geçen isimlerin yazılarından anlaşılıyor ki Valéry, onlar tarafından orijinal dilinden okunur ancak sonrasında Valéry'den yapılan sınırlı çevirilerle karşılaşırız. İlkine 1930'lu yılların sonunda rastladığımız bu çeviriler yoğun olarak 1970'lerin sonuna kadar devam eder. Bu parçalar şiirlerinden bazılarının, şiir teorisi hakkındaki yazılarının çok az bir bölümünün ve kimi kitaplarının aktarımıdır. *Bugünkü Dünyaya Bakış, Degas Dans Desen, Eupalinos ve Öteki Söyleşimler, Mimar Üzerine Aykırı Düşünceler, Monsieur Teste, Tinsel Kriz* gibi eserleri Türkçeye çevrilir. Söz konusu eserler onun şiir görüşünden ziyade kişi olmaktan estetiğe, politikaya kadar felsefi düşünüş biçimini ihtiva eder. Bu bağlamda Ketebe Yayınları'nın son zamanlarda ağırlık verdiği poetika serisinden neşredilen *Şiir Sanatı* zannediyorum ki Valéry'nin pek çok yazısına yer veren, poetik üzerine düşünüşünü içeren en geniş çeviri. Ocak 2020'de okurla buluşan eser, Ahmet Ölmez tarafından İngilizceden çevrilir. Orijinal adıyla *The Art of Poetry* (1958), Denise Folliot'nun kaleminden Fransızcadan İngilizceye aktarılır. Valéry külliyyatının orijinal diliyle sınırlı kalmayıp İngilizceye aktarılması dışında kitabın bir diğer önemi ise dönemin ileri gelen şair ve

edebiyat eleştirmeni T. S. Eliot'ın bu esere ön söz yazmasıdır. Sunuş yazısında Eliot, Valéry'nin şiirini ve şiir görüşlerini ayrıntılı bir şekilde tahlil eder. Onun şiir, şiirsellik üzerine düşünüşünü "şiir bilimi" olarak özetler. "Bilim" vurgusu Valéry'nin şiir yaratımı/yapımı alanında önceliklerini, onun sistemini açmada önemli bir anahtardır çünkü Valéry, şiiri matematiğin kıyasına, matematiksel düşünüşün imkânlarına sürükler. Belirtmekte fayda var ki eser, Valéry'nin müstakil bir kitabı değil, daha çok *Variété*'lerinde rastladığımız düzyazılarından bazılarının seçkisidir.

The Art of Poetry'de şiir üzerine en çok öne çıkan, atıf yapılan yazılarına yer verilmiştir. Türkçeye aktarılırken ise hangi basımın esas alındığı belirtilmemiştir.

Okur, “İçindekiler” kısmına göz atarken öncelikle ya da sadece “Şiir ve Soyut Düşünce”, “Şiirin Sorunları”, “Saf Şiir”, “Güncel Şiir”, “Şiir Üzerine Notlar”, “Şiirin Gerekliği” gibi başlıklara yönelmemeli; “*Adonis Hakkında*”, “Victor Hugo'nun En İyi Bendi Bir Soruya Cevap” gibi eser ve yazar isimlerini içeren başlıkları göz ardı etmemelidir. Aksi takdirde bu çatı altında üstelik örnekler üzerinden Valéry'nin şiir görüşlerini tamamlayan parçalar eksik kalacaktır. Öyle ki “*Adonis Hakkında*” başlıklı yazıda La Fontaine'in fablları ve “Adonis” isimli şiirini karşılaştıran Valéry'nin şiir yaratımında çalışmaya, ilhama nasıl yaklaştığı görülür. Neredeyse ikisini birbirine zıt kabul eden şair, şiiri bilincin eşiğine yaklaştırarak onu şuurlu bir çalışma hâli olarak tanımlar. Yine bu yazı aracılığıyla şiirin biçim özelliklerine yaklaşımı, geleneğin kullanımına atfettiği keyfilik/öznellik açığa çıkar. Kitaba alınan bazı yazıların daha önce Türkçeye çevrildiğini ve edebiyat, sanat dergilerinde yayımlandığını biliyoruz. Yaşar Nabi Nayır ve Salih Bolat'ın hazırladığı, yerli ve yabancı pek çok düşünürün, sanatçının, eleştirmenin şiir üzerine görüşlerinden oluşan *Şiir Sanatı*'nda da Valéry'nin dört yazısının Türkçeleriyle karşılaşmak mümkün.

Bu yazıda değindiğim *The Art of Poetry*'nin çevirisi *Şiir Sanatı*'nın yalnızca şiir değil, şairin dili kullanımına, üretimine dair sorgulamalarını içeren metinleriyle Türk şiirine de ışık tutacağı görüşündeyim. Prof. Dr. Oktay Yivli danışmanlığında hazırlamaya devam ettiğim doktora çalışmamda Valéry'nin şiir görüşlerini özgün diliyle okuyup edebiyat tarihlerinde bahsi geçen yakınlığı incelemeye çalışıyorum. Tam da bu evrede *Şiir Sanatı* isimli çevirinin Türk yazın ve bilim dünyasıyla buluşması Valéry poetikasının çözümlenmeye açık olduğunu tekrar hatırlatarak hevesimi bir kat daha artırdı. Diğer yandan, Ketebe Yayınları'nın poetika serisiyle şiir, edebiyat, estetik, felsefe, yaratım konularındaki eserlere ağırlık vermesinin yeni kaynaklar ve bakış açıları oluşturması anlamında önemli bir girişim olduğunu düşünüyorum.

Kaynaklar

Nayır, Yaşar Nabi ve Salih Bolat (2012), *Şiir Sanatı*, İstanbul: Varlık Yayınları.

Okay, M. Orhan (2013), *Poetika Dersleri*, İstanbul: Dergâh Yayınları.

Yuva, Gül Mete (2017), *Modern Türk Edebiyatının Fransız Kaynakları*, İstanbul: İletişim Yayınları.